

SUMMARY SHEETS : ARTICLE 15 ECHFR

„Právo svobodné volby povolání a právo pracovat

1. Každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání.
2. Každý občan Unie může svobodně hledat zaměstnání, pracovat, usadit se nebo poskytovat služby v kterémkoli členském státě.
3. Státní příslušníci třetích zemí, kteří jsou oprávněni pracovat na území členských států, mají nárok na stejné pracovní podmínky jako občané Unie.“

Obsah a působnost článku

Jedním ze základních lidských práv je možnost pracovat, která zaručuje, že každý člověk si může vybrat své povolání a vydělávat si jím na živobytí, čímž si zachovává lidskou důstojnost. Právo pracující populace na existenci odvislou od práce je úzce spojeno s jejich schopností a možností pracovat.

Výkon práva na život ve společenském řádu, který dovoluje každému mít práci a dosahovat z ní výdělku pro své životní potřeby i pro zachování vlastní důstojnosti tím, že je mu umožněn osobní růst a individuální svoboda, je znám jako právo na práci.

Co dalšího obsahuje?

Právo na práci je nezbytně spojeno s dalšími právy a svobodami a jeho definiční znaky je řadí mezi základní lidská práva. Právo pracující populace na život a právo na práci jsou vzájemně úzce provázané. Každý musí být proto schopen žít ve společenském uspořádání, jež mu poskytuje možnosti zaměstnání a výdělku pro životní potřeby, zachování vlastní důstojnosti i růst vlastní osobnosti. V tomto pojetí každý, kdo je schopen a ochoten pracovat, má právo na práci a na mzdu odpovídající lidské důstojnosti. Je třeba připomenout premisu, že „právo na práci neznamená jen právo na zaměstnání“. Součástí práva na přiměřené pracovní prostředí a podmínky jsou bezpečnost na pracovišti, právo požadovat pracovní prostředí splňující zdravotní a bezpečnostní normy, právo na přiměřenou pracovní dobu, spravedlivou odměnu za práci, placenou dovolenou, odpočinek a volný čas, právo požadovat práci vhodnou podle věku, sil a pohlaví a právo na sociální zabezpečení.

Postavení práva na práci mezi lidskými právy

Jedním z nejzákladnějších lidských práv je možnost pracovat. Výkon práce je právem zařazeným jak do skupiny sociálních, tak do skupiny hospodářských práv. Možnost pracovat dopadá i na další lidská práva. Ta jsou díky své nedotknutelnosti neoddělitelná, přičemž je nemožné nadřazovat jedno nad druhé. Lidská práva představují situaci, kterou lze přirovnat ke spojenému kruhu rovnocenných položek. Odmítnutí nebo odepření jednoho lidského práva má dopad na celý soubor práv, stejně jako když se přetrhne jeden článek řetězu. V tomto smyslu je jejich vzájemná závislost, podobně jako u článků řetězu, dána lidskými právy. Lidská práva jsou univerzální, vzájemně podmíněná, propojená, celostní a stále se vyvíjející, což jejich závislost vysvětluje.

Quo vadis?

Jedním z nejzákladnějších lidských práv je možnost pracovat. Základním prvkem práva na práci je zachování lidské důstojnosti. Stejně jako jiná lidská práva je právo na práci založeno na pojmech „člověk“ a „právo“. Protože se jedná o socio-ekonomické právo, má právo na práci dopad na jiná lidská práva. Je třeba zdůraznit, že je nerealistické očekávat u někoho, kdo bojuje o „skývu chleba“, že dosáhne díky politickému povědomí svobody myšlení.

Judikatura SDEU

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-156/21: *Maďarsko v. Evropský parlament a Rada Evropské unie***

Klíčové pojmy: žaloba na neplatnost – nařízení (EU, Euratom) 2020/2092 – obecný režim podmíněnosti na ochranu rozpočtu Evropské unie – ochrana rozpočtu Unie v případě porušování zásad právního státu v členském státě – právní základ – článek 322 odst. 1 písm. a) SFEU – údajné obcházení článku 7 SEU a článku 269 SFEU – údajná porušení čl. 4 odst. 1, čl. 5 odst. 2 a čl. 13 odst. 2 SEU, jakož i zásad právní jistoty, proporcionality a rovnosti členských států před Smlouvami

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-157/21: *Polská republika v. Evropský parlament a Rada Evropské unie***

Klíčové pojmy: žaloba na neplatnost – nařízení (EU, Euratom) 2020/2092 – obecný režim podmíněnosti na ochranu rozpočtu Unie – ochrana rozpočtu Unie v případě porušování zásad právního státu v členském státě – právní základ – článek 322 odst. 1 písm. a) SFEU – článek 311 SFEU – článek 312 SFEU – údajné obcházení článku 7 SEU a článku 269 SFEU – údajná porušení čl. 4 odst. 1, čl. 5 odst. 2 a čl. 13 odst. 2 SEU, čl. 296 druhého pododstavce SFEU, protokolu (č. 2) o používání zásad subsidiarity a proporcionality, jakož i zásad svěřené pravomoci, právní jistoty, proporcionality a rovnosti členských států před Smlouvami – tvrzení o zneužití pravomoci

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-718/18: Evropská komise v. Spolková republika Německo**

Klíčové pojmy: nesplnění povinnosti státem – vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem – směrnice 2009/72/ES – článek 2 bod 21 – článek 19 odst. 3, 5 a 8 – článek 37 odst. 1 písm. a) a odst. 6 písm. a) a b) – směrnice 2009/73/ES – článek 2 bod 20 – článek 19 odst. 3, 5 a 8 – článek 41 odst. 1 písm. a) a odst. 6 písm. a) a b) – pojem „vertikálně integrovaný podnik“ – účinné oddělení mezi přenosovými soustavami a činnostmi výroby a dodávek elektřiny a zemního plynu – nezávislý provozovatel přenosové soustavy – nezávislost zaměstnanců a vedení tohoto provozovatele – přechodná období – podíly v základním kapitálu vertikálně integrovaného podniku – vnitrostátní regulační orgány – nezávislost – výlučné pravomoci – článek 45 SFEU – volný pohyb pracovníků – Listina základních práv Evropské unie – článek 15 – právo pracovat a vykonávat povolání – článek 17 – právo na vlastnictví – článek 52 odst. 1 – meze – zásada demokracie

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-166/20: BB v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija**

Klíčové pojmy: řízení o předběžné otázce – uznávání odborných kvalifikací – směrnice 2005/36/ES – článek 1 a čl. 10 písm. b) – odborné kvalifikace získané v několika členských státech – podmínky získání – absence dokladu o dosažené kvalifikaci – články 45 a 49 SFEU – pracovníci – svoboda usazování

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-511/19: AB v. Olympiako Athlitiko Kentro Athinon – Spyros Louis**

Klíčové pojmy: řízení o předběžné otázce – sociální politika – směrnice 2000/78/ES – zásada rovného zacházení v zaměstnání a povolání – zákaz diskriminace na základě věku – pracovníci zařazení do personální rezervy do skončení jejich pracovní smlouvy – snížení platu a snížení nebo ztráta odstupného při propuštění – režim použitelný na pracovníky ve veřejném sektoru, kteří se blíží okamžiku odchodu do plného důchodu – snižování mzdových výdajů ve veřejném sektoru – článek 6 odst. 1 – legitimní cíl sociální politiky – situace hospodářské krize

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-670/18: CO v. Comune di Gesturi**

Klíčové pojmy: řízení o předběžné otázce – sociální politika – zásada rovného zacházení v zaměstnání a povolání – směrnice 2000/78/ES – zákaz diskriminace na základě věku – veřejná výzva k vyjádření zájmu – podmínky účasti – vyloučení důchodců z veřejného nebo soukromého sektoru

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-507/18: NH v. Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI - Rete Lenford**

Klíčové pojmy: řízení o předběžné otázce – rovné zacházení v zaměstnání a povolání –

směrnice 2000/78/ES – článek 3 odst. 1 písm. a), čl. 8 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 – zákaz diskriminace na základě sexuální orientace – podmínky přístupu k zaměstnání nebo k povolání – pojem – veřejná prohlášení, která vylučují nábor homosexuálních osob do zaměstnání – článek 11 odst. 1, čl. 15 odst. 1 a čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie – ochrana práv – sankce – právnická osoba zastupující kolektivní zájem – aktivní legitimace k jednání před soudem, aniž je jednáno jménem určitého stěžovatele nebo aniž existuje osoba poškozeného – právo na náhradu škody

- **Rozsudek Soudního dvora, věc C-322/16: *Global Starnet Ltd v. Ministero dell'Economia e delle Finanze a Amministrazione Autonoma Monopoli di Stato***

Klíčové pojmy: řízení o předběžné otázce – volný pohyb služeb, svoboda usazování, volný pohyb kapitálu a svoboda podnikání – omezení – udělení nových koncesí na provozování her na dálku – zásady právní jistoty a ochrany legitimního očekávání – nález ústavního soudu – otázka existence povinnosti vnitrostátního soudu předložit věc Soudnímu dvoru

Důležité

Dokumenty o lidských právech, které prosazují „právo na práci“, téměř nikdy nezpochybňují ani nezkoumají definici „práce“. Práce není jednoduchý pojem. Právo na práci by nemělo být vykládáno tak, že zahrnuje veškeré formy zaměstnání. To je zřejmé zejména tehdy, zkoumáme-li toto právo v kontextu jeho základních hodnot, kterými jsou seberealizace a zákaz vykořisťování. Právo na práci může být porušeno vykořisťovatelským zaměstnáním, jak se vykládá, a proto by se mělo rozlišovat mezi „tvůrčí prací (*work*)“ a „námezdní těžkou prací (*labour*)“. V souladu s přístupem, který zakládá právo na práci na myšlence zákazu vykořisťování, je možné, aby byly některé části práva na práci porušeny, například jsou-li v práci vykořisťování pracovníci bez dokladů. Definice „práce“ v Listině je stále pevně založena na námezdní práci coby ekonomické činnosti. Jak ukazuje filozofie lidských práv i další dokumenty o lidských právech, jako je Africká charta a ICESCR, existuje však prostor pro rozšíření práva na práci nad rámec pouhého živobytí a nad rámec zapojení se do odborného nebo placeného zaměstnání.

Soulad s dalšími evropskými/mezinárodními dokumenty

Článek 23 a 24 UDHR
Článek 6–8 ICESCR
Článek 11 CEDAW
Článek ICERD

Další zdroje

- P. Alston, *The General Comments of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (Obecné komentáře Výboru OSN o hospodářských, sociálních a kulturních právech)* (2010) 104 *Proceedings of the Annual Meeting (The American Society International Law)*, s. 4–7.
- D Ashiagbor, *The Right to Work (Právo na práci)* in G de Búrca and B de Witte

(eds), *Social Rights in Europe* (Oxford, OUP, 2005). *The European Employment Strategy: Labour Market Regulation and New Governance* (Oxford, OUP, 2005).

- M Bell, *Walking in the Same Direction? The Contribution of the European Social Charter and the European Union to Combating Discrimination* (*Jdeme stejným směrem? Příspěvek Evropské sociální charty a Evropské unie k boji s diskriminací*) in G de Búrca and B de Witte (eds), *Social Rights in Europe* (Oxford, OUP, 2005).
- H Collins, *Is there a Human Right to Work?* (*Existuje lidské právo na práci?*), in V. Mantouvalou (ed) *The Right to Work – Legal and Philosophical Perspectives* (Oxford, Hart, 2015).
- M Craven, *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A perspective on its development* (*Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech: perspektiva jeho vývoje*) (Oxford, Clarendon Press, 1998).
- S Deakin, *Article 1 – The Right to Work* (*Článek 1 – Právo na práci*), in N. Bruun, K. Lorcher, I. Schoemann and S. Clauwaert (eds) *The European Social Charter and the Employment Relation* (Oxford: Hart, 2017), s. 147
- J Elster, *Self-realization in Work and Politics: the Marxist Conception of the Good Life* (*Seberealizace v práci a politice: marxistické pojetí dobrého života*) (1986) *Social Philosophy & Policy*, s. 97–126. *Is there (or should there be) a right to work?* (*Existuje (nebo mělo by existovat právo na práci?)*) in A Gutmann (ed), *Democracy and the Welfare State* (Princeton, Princeton University Press, 1988).
- E Frantziou, *The Horizontal Effect of Fundamental Rights in the European Union: A Constitutional Analysis* (*Horizontální účinek základních práv v Evropské unii: ústavněprávní analýza*) (OUP 2019).
- B Hepple, *A Right to Work?* (*Právo na práci?*) (1981) 10(1) *Industrial Law Journal*, s. 65–83.
- D Little, *Job Elster* in W Samuels (ed), *New Horizons in Economic Thought: Appraisals of Leading Economists* (Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 1992).
- V Mantouvalou (ed), *The Right to Work: Legal and Philosophical Perspectives* (Oxford, Hart, 2015), *Work and Private Life: Sidabras and Dziautas v Lithuania* (*Práce a soukromý život: Sidabras a Dziautas proti Litvě*), (2005) *European Law Review*, s. 575
- G Mundlak, *The right to work: Linking human rights and employment policy* (*Právo na práci: Propojení lidských práv a politiky zaměstnanosti*) (2007),

146(3–4) International Labour Review, s. 189–215.

- C O’Cinneide, The Right to Work in International Human Rights Law (*Právo na práci v mezinárodních lidskoprávních normách*), V. Mantouvalou (ed) The Right to Work – Legal and Philosophical Perspectives (Oxford, Hart, 2015).
- A Supiot et al, Beyond Employment: Changes in Work and the Future of Labour Law in Europe (Oxford, OUP, 2001)